

momentum
wheels for humanity

Сфера професійної діяльності ерготерапевта

ЗАТВЕРДЖЕНО

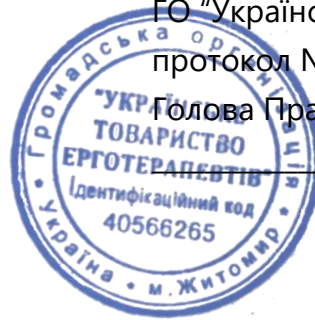
рішенням Правління

ГО "Українське товариство ерготерапевтів"

протокол № 3 від 8 вересня 2025 року

Голова Правління

О.Д. Калінкіна

Україна 2025

Цей документ став можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Уряд США. Зміст є відповідальністю Моментум Вілз фор Хьюменіті і не обов'язково відображає погляди Уряду США.

momentum
wheels for humanity

momentum
wheels for humanity

Зміст

Мета та завдання документа.....	4
Основні визначення.....	4
Сфера професійної діяльності ерготерапії.....	5
Заняттєва активність.....	6
Контексти.....	8
Виконавчі моделі.....	9
Виконавчі вміння та навички.....	10
Фактори клієнта/пацієнта.....	10
Взаємозв'язок сфери професійної діяльності ерготерапії та Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.....	11
Процес ерготерапії.....	13
Оцінювання.....	13
Втручання.....	14
Результати втручання.....	16
Навички та компетенції ерготерапевта.....	18
Контексти та середовища професійної діяльності.....	21
Автономія ерготерапевтів.....	25
Взаємодія та співпраця.....	26
Використані джерела.....	27

momentum
wheels for humanity

Мета та завдання документа

Метою документа є визначення та опис сфери професійної діяльності ерготерапевта, який надає послуги в Україні. Цей документ може бути ресурсом, який доповнює професійний стандарт та інші нормативно-правові акти, що регулюють практику фахівців з ерготерапії, але він не замінює чинні національні та локальні нормативні вимоги. Документ розроблений для підтримки та пояснення процесу ерготерапії та ключових засад професії, на яких ґрунтується автономне професійне мислення ерготерапевта.

Завдання документа

1. Окреслення сфери професійної діяльності ерготерапевтів шляхом визначення меж їхньої компетентності, основних професійних функцій, обов'язків та сфер відповідальності.
2. Опис динамічного процесу ерготерапевтичного оцінювання та втручання, спрямованих на досягнення результатів, що забезпечують участь клієнтів у заняттєвій активності.
3. Інформування широкого кола зацікавлених осіб, зокрема клієнтів/пацієнтів ерготерапевтичних послуг, працівників сфери охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, національних та місцевих органів влади, представників громади щодо сфери професійної діяльності ерготерапевтів.

Основні визначення

Ерготерапія – це первинна реабілітаційна професія у сфері охорони здоров'я, соціальних послуг та освіти, яка допомагає людям усіх вікових категорій, які внаслідок фізичних, розумових, сенсорних, психоемоційних або соціальних проблем не можуть виконувати значущі для них заняття, брати повноцінну участь в повсякденному житті. Основною метою ерготерапії як науки та мистецтва є уможливлення залучення людини до виконання повсякденних занять, досягнення

максимально можливого рівня її незалежності та покращення якості її життя шляхом розвитку, відновлення або підтримання функціональних навичок, модифікації заняттєвої активності людини або адаптації її середовища.

Ерготерапія сприяє здоров'ю та благополуччю людини, підтримуючи її залучення до значущих занять, які вона хоче, потребує виконувати або виконання яких від неї очікується.

Ерготерапевт здійснює заходи щодо набуття людиною з обмеженнями повсякденного функціонування максимального рівня самостійності в усіх аспектах її життя через терапевтичне використання заняттєвої активності (занять) та терапевтичних вправ, відновленню її фізичного, соціального та психічного здоров'я, поверненню людини до оптимального соціального, професійного та побутового функціонування, відновлення її автономності та інтеграції в суспільство.

У закладах охорони здоров'я отримувачів ерготерапевтичних послуг зазвичай називають пацієнтами, тоді як в інших сферах прийнято вживати термін "клієнт". Незалежно від формулювання, клієнтоорієнтований підхід передбачає партнерські стосунки між ерготерапевтом і особою (або групою осіб), якій надаються послуги. До процесу також можуть залучатися інші учасники, які підтримують або отримують опосередковану допомогу: опікуни, батьки, подружжя, вчителі, роботодавці тощо.

Сфера професійної діяльності ерготерапії

Домени сфери професійної діяльності ерготерапії охоплюють: заняттєву активність, контексти, виконавчі моделі, виконавчі вміння і навички та фактори клієнта. Усі домени мають однакову цінність, динамічно взаємодіють між собою та впливають на заняттєву ідентичність особи, її здоров'я, благополуччя та участь у житті (див. Діаграма 1. Домени професійної діяльності ерготерапії).

У процесі оцінювання ерготерапевт аналізує, як компоненти доменів сфери професійної діяльності ерготерапії взаємодіють у реальному житті клієнта/пацієнта. Це дає змогу точніше визначити потреби та обрати відповідні втручання для створення умов для ефективного виконання занять, посилення заняттєвої участі та поліпшення якості життя клієнта/пацієнта.

Діаграма 1. Домени професійної діяльності ерготерапії

Заняттєва активність

Заняттєва активність – це цілеспрямована, тривала, регулярна, багатокомпонентна діяльність, яка надає життю людини зміст і мету. Вона може бути обов'язковою або такою, що виконується для задоволення. Ерготерапевти володіють навичками комплексного оцінювання всіх складових сфери

momentum
wheels for humanity

професійної діяльності, їх взаємозв'язків та взаємодії з клієнтом у його контексті. Заняттєва активність відіграє центральну роль у збереженні здоров'я, формуванні ідентичності, відчутті компетентності клієнта/пацієнта та охоплює всі повсякденні активності (заняття), які особа виконує індивідуально, у сім'ї та в спільноті для забезпечення свого здоров'я, добробуту та участі в житті. Ерготерапевт використовує заняттєву активність як ключовий інструмент терапевтичного впливу. Сфера ерготерапії охоплює наступні складові заняттєвої активності, що є невід'ємною частиною повсякденного життя клієнтів:

- Активність повсякденного життя (ADL)
- Інструментальна активність повсякденного життя (IADL)
- Управління здоров'ям
- Відпочинок та сон
- Освіта
- Робота
- Гра
- Дозвілля
- Соціальна участь

Заняттєва активність відбувається в конкретному контексті та формується через взаємодію факторів клієнта, виконавчих навичок та умінь, а також виконавчих моделей. Вона має часову протяжність, цілеспрямованість, особисту значущість і користь для людини. Таку активність можна спостерігати (наприклад, приготування їжі), або вона може бути пережитою та відомою лише самій людині (наприклад, навчання шляхом читання підручника).

Ерготерапевтів цікавить не лише той факт, що людина виконує якусь заняття, а й наскільки вона залучена до нього. Вони оцінюють, як добре людина справляється зі своїми повсякденними заняттями, враховуючи її особливості, життєві обставини і зміст самої активності.

Контексти

Контекст – це багатовимірне поняття, яке охоплює фактори середовища та особисті фактори, що впливають на спроможність до заняттєвої участі, притаманні кожному клієнту/пацієнту (особі, групі або популяції). Контекст визначає доступ до заняттєвої активності, а також впливає на якість виконання та суб'єктивне задоволення від заняттєвої участі.

Фактори середовища охоплюють фізичне, соціальне оточення і ставлення до середовища, в якому особа проживає та здійснює свою повсякденну діяльність. Вони можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на функціонування людини та її заняттєву участь, а також визначати можливий обсяг ерготерапевтичних послуг для окремого клієнта/пацієнта, виступаючи ресурсами або бар'єрами для цього.

До них відносять:

- Природне середовище та зміни, створені людиною
- Продукти та технології
- Підтримка та стосунки
- Ставлення/позиція
- Послуги, системи та політика

Особисті фактори – це унікальні риси людини, які не є частиною стану здоров'я, але формують індивідуальний фон для її життя та повсякденної діяльності. Це внутрішні чинники, що впливають на функціонування й обмеження активності. Вони не оцінюються як позитивні чи негативні, а радше відображають сутність людини (ким вона є). Особисті фактори вважаються відносно стабільними й тривалими рисами особистості, хоча деякі з них можуть змінюватися з часом. Вони розглядаються лише в контексті впливу на заняття, а не для дискримінації. До особистих факторів належать, зокрема:

- Хронологічний вік
- Сексуальна орієнтація (сексуальна ідентичність або вподобання)

momentum
wheels for humanity

- Гендерна ідентичність
- Раса та етнічна приналежність
- Культурна ідентичність, ставлення до культури
- Соціальне походження, соціальний статус і соціально-економічне становище
- Виховання та життєвий досвід
- Звички та попередні/теперішні поведінкові моделі
- Психологічні ресурси, темперамент, особистісні риси, стиль подолання труднощів
- Освіта
- Професія та професійна ідентичність
- Стиль життя
- Стан здоров'я та фізичної підготовленості (які можуть впливати на заняттєву активність, але не є первинним фокусом ерготерапевтичного втручання)

Виконавчі моделі

Виконавчі моделі – це набуті звички, рутини, ролі та ритуали, які використовуються у процесі регулярної участі в заняттєвій активності. Вони можуть підтримувати або перешкоджати виконанню занять, сприяють формуванню стилю життя та досягненню балансу між заняттєвими активностями (робота-відпочинок). Виконавчі моделі формуються під впливом усіх інших доменів професійної діяльності ерготерапії у процесі розвитку та заняттєвої участі людини. Ерготерапевти, які беруть до уваги попередні й теперішні поведінкові та виконавчі моделі клієнта, можуть краще зрозуміти частоту та спосіб, у який виконавчі навички та здорові або шкідливі для здоров'я активності були або є частиною його життя.

momentum
wheels for humanity

Навіть якщо клієнт має достатній рівень навичок для якісного виконання занять, відсутність стабільних і продуктивних моделей участі, в які ці навички вбудовані, може негативно впливати на здоров'я, добробут та заняттєву участь.

Виконавчі вміння та навички

Виконавчі вміння та навички є цілеспрямованими діями, які проявляються у процесі виконання заняттєвої активності та є передумовами заняттєвої участі. Виконавчі вміння та навички класифікують наступним чином:

- Рухові вміння та навички – це способи, якими людина переміщує своє тіло, його частини та взаємодіє з предметами під час занять, наприклад, позиціонування тіла та утримання рівноваги, маніпулювання та переміщення предметів, переміщення власного тіла, здатність продовжувати рухи чи дії протягом необхідного часу тощо.
- Процесуальні вміння та навички описують мислення, планування та організацію для виконання занять, наприклад, вибір правильних методів, матеріалів, засобів, встановлення відповідного темпу, початку та завершення дій, упорядкування робочого середовища, коригування дій у відповідь на труднощі або зміну умов.
- Уміння та навички соціальної взаємодії стосуються вербального та невербального спілкування з іншими, наприклад, ініціювання і закінчення розмови, адаптація стилю спілкування, вираження емоцій жестами, мімікою, змінами інтонацій.

Аналіз виконавчих умінь та навичок дозволяє ерготерапевтам цілісно оцінювати функціонування клієнта/пацієнта та визначати шляхи підтримки його заняттєвої участі.

Фактори клієнта/пацієнта

momentum
wheels for humanity

Фактори клієнта/пацієнта – це особливі можливості та характеристики клієнта/пацієнта, які впливають на виконання повсякденних занять: цінності, переконання, духовність, функції і структури тіла.

Цінності, переконання та духовність є важливими внутрішніми чинниками, що визначають мотивацію людини до участі в заняттєвій активності та формують відчуття сенсу в її житті. Функції та структури організму тісно пов'язані між собою, і ерготерапевти завжди оцінюють та враховують їхній стан під час планування втручань. Ерготерапевти можуть здійснювати втручання, спрямовані на відновлення функцій та структур організму, але повинні забезпечити можливість участі у значущих заняттях, навіть якщо повне відновлення функцій неможливе, через забезпечення відповідної підтримки та адаптації.

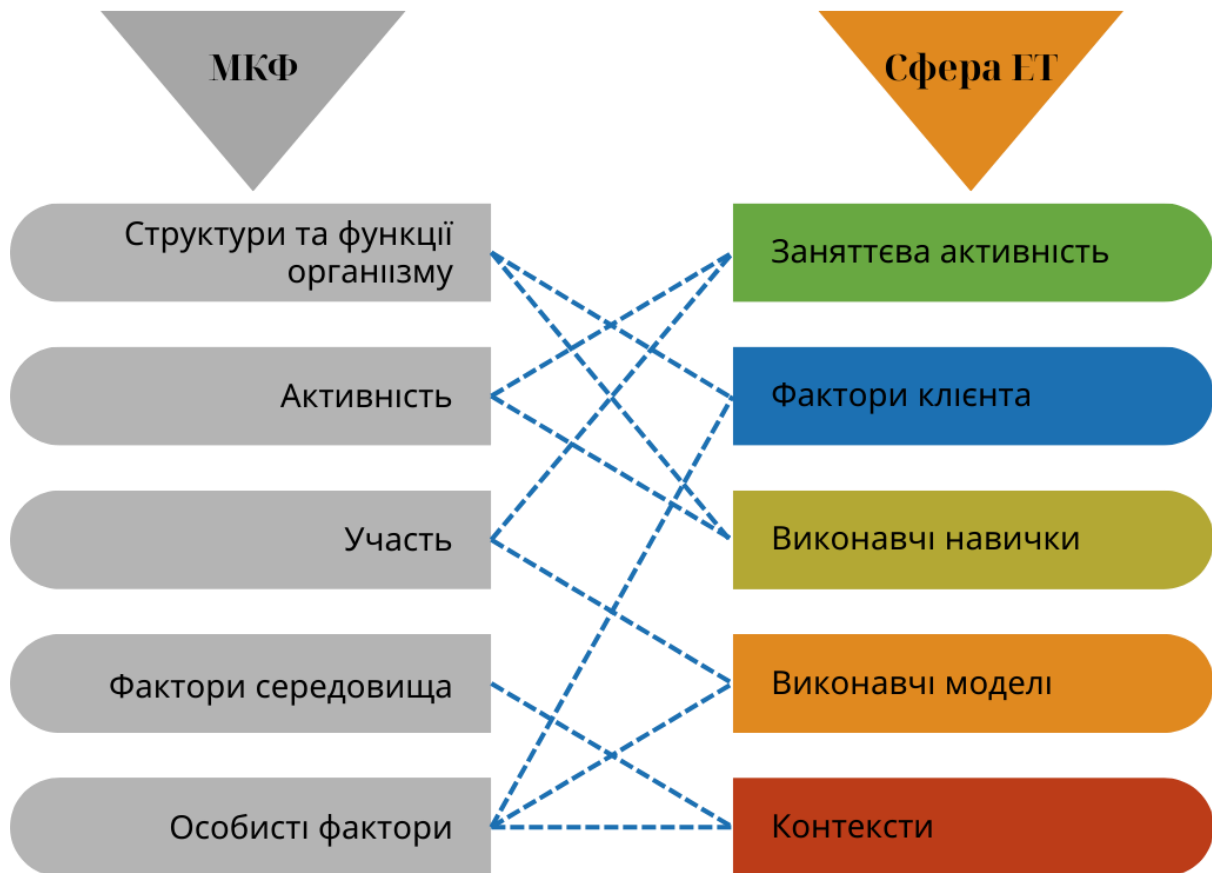
Здатність до виконання повсякденних активностей не визначається лише функціональними можливостями організму. Фактори середовища – фізичного, соціального чи ставленнєвого – можуть як обмежувати, так і підтримувати участь. У свою чергу, на особисті чинники клієнта впливають заняттєва активність, контекст, виконавчі моделі (звички, рутини, ролі) та виконавчі уміння і навички.

Взаємозв'язок сфери професійної діяльності ерготерапії та Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я

Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) є міжнародно визнаною рамкою, яка застосовується в першу чергу задля посилення міжпрофесійної комунікації та збору і порівняння статистичних даних. МКФ базується на біопсихосоціальному підході і передбачає, що функціонування особи в конкретному домені є взаємодією або складним взаємозв'язком між станом здоров'я та контекстуальними факторами (тобто факторами середовища та особистими факторами).

Складові професійної діяльності ерготерапії теж знаходяться у динамічній взаємодії, вони мають однакову цінність та разом впливають на заняттєву ідентичність, здоров'я, добробут та участь у житті.

Діаграма 2. Співвідношення категорій МКФ та доменів професійної діяльності ерготерапії

Самостійно МКФ може не охоплювати повною мірою всю специфічну термінологію та спрямованість ерготерапії і його не рекомендовано використовувати як єдиний інструмент для опису фокусу практики. Проте, поєднання термінології МКФ та концепцій ерготерапії допоможе ерготерапевтам під час оцінки, планування, впровадження втручання та вимірювання результатів у командній роботі (див. *Діаграма 2. Співвідношення категорій МКФ та доменів професійної діяльності ерготерапії*).

momentum
wheels for humanity

Процес ерготерапії

Заняттєва активність є центральною частиною процесу ерготерапії, який орієнтований на клієнта/пацієнта та передбачає співпрацю з ним чи його оточенням у кожному аспекті надання послуг. Існує багато підходів до надання послуг, включаючи прямі (наприклад, надання індивідуальних послуг особисто, проведення групових втручань, взаємодія з клієнтами/пацієнтами та їхніми сім'ями через засоби телереабілітації) та непрямі (послуги від імені клієнта, наприклад, консультації з вчителями, міждисциплінарними командами та органами державної влади, при цьому послуги можуть надаватися на рівні особи, групи або популяції).

Процес ерготерапії стосується надання послуг і включає оцінювання, втручання та оцінку результатів. Всі компоненти знаходяться в постійній взаємодії впродовж всього процесу ерготерапії.

Оцінювання

Оцінювання розпочинається під час першого контакту з клієнтом/пацієнтом та продовжується на всіх наступних етапах ерготерапевтичного процесу. Хоча форма та ціль оцінювання можуть відрізнитися залежно від контекстів практичної діяльності, усі види оцінювання мають охоплювати комплексні й багатопланові потреби кожного клієнта/пацієнта.

Процес оцінювання насамперед спрямований на визначення тієї заняттєвої активності, яку людина хоче та має потребу виконувати; з'ясування функціональних можливостей клієнта/пацієнта; а також виявлення сприятливих чинників і перешкод для його здоров'я, добробуту та участі в житті.

В ерготерапії оцінювання включає два ключові компоненти: формування заняттєвого профілю клієнта/пацієнта та використання аналізу виконання занять, результати яких синтезуються для формування плану втручання.

momentum
wheels for humanity

- **Заняттєвий профіль** – це узагальнення заняттєвої історії та досвіду клієнта/пацієнта, інтересів, цінностей, потреб та контекстів. Формування заняттєвого профілю дає можливість ерготерапевту зрозуміти сприйняття клієнтом/пацієнтом власної ситуації.
- **Аналіз виконання занять** зосереджується на зборі та інтерпретації інформації, необхідної для виявлення сильних сторін, функціональних можливостей, а також потенційних бар'єрів, що впливають на виконання значущих занять. Методи, які використовуються можуть включати спостереження та аналіз виконання клієнтом/пацієнтом конкретних занять, а також оцінювання окремих складових із використанням стандартизованих, формальних та структурованих інструментів оцінювання. На основі цього аналізу ерготерапевт у співпраці з клієнтом/пацієнтом визначають пріоритети втручання та формулюють цілі, спрямовані на досягнення бажаних заняттєвих результатів.

Втручання

Процес втручання включає послуги, які надають фахівці з ерготерапії клієнтам/пацієнтам для забезпечення їх участі в заняттях, що сприяють здоров'ю, добробуту та досягненню індивідуальних цілей, відповідно до обраної моделі організації послуг. Він поділяється на три етапи:

1. **Планування втручання** – формування детальної програми реабілітації з урахуванням оцінки потреб і теоретичних моделей. План втручання повинен відображати пріоритети клієнта/пацієнта, інформацію про виконання заняттєвої активності, зібрану в процесі оцінювання, та цільові результати втручання.
2. **Реалізація втручання** - це процес втілення плану втручання в дію. Втручання можуть зосереджуватися як на окремих доменах сфери ерготерапії (наприклад, на уможливлення участі в конкретних заняттях), так

momentum
wheels for humanity

і на їхній комбінації (вплив на структури чи функції організму, контексти, виконавчі вміння та навички чи виконавчі моделі) для забезпечення цілісного терапевтичного впливу. Реалізація втручання завжди повинна відповідати сфері професійної діяльності ерготерапії.

3. **Оцінка втручання** – це безперервний процес повторної оцінки та аналізу плану втручання, ефективності його виконання та прогресу щодо досягнення очікуваних результатів. Як і під час планування втручання, цей процес передбачає співпрацю з клієнтом/пацієнтом для визначення прогресу щодо встановлених цілей і результатів. Повторна оцінка та перегляд можуть призвести до змін у плані втручання.

Підходи до втручання

Підходи до втручання – це конкретні стратегії, які обирають для спрямування процесу оцінювання та втручання на основі бажаних результатів клієнта/пацієнта, даних оцінювання та наукових доказів (*див. Діаграма 3. Стратегії втручань в ерготерапії*). Вибір концептуальних моделей та рамок практики як теоретичного підґрунтя для організації процесу ерготерапії залежить від очікуваних клієнтом результатів втручання. Чітке усвідомлення очікуваних результатів втручання інформує вибір підходів до втручання, що дозволяє побудувати послідовну та цілеспрямовану програму роботи із урахуванням індивідуальних потреб та ресурсів клієнта/пацієнта.

Діаграма 3. Стратегії втручань в ерготерапії

Результати втручання

Результати ерготерапевтичного втручання спрямовані на досягнення здоров'я, благополуччя та участь у житті через залучення до заняттєвої активності. Порівняння прогресу в досягненні цілей із бажаними результатами відбувається протягом усього процесу втручання. Оцінка результатів допомагає визначити подальший напрямок ерготерапевтичного процесу.

Результати процесу ерготерапії безпосередньо пов'язані з наданими втручаннями та з цільовими заняттями, виконавчими моделями та навичками, факторами клієнта/пацієнта та його контекстами. Результати можуть бути задокументовані як покращення в окремих доменах професійної діяльності ерготерапевта (наприклад, як покращення виконавчих навичок чи факторів

momentum
wheels for humanity

клієнта/пацієнта, або, в тому числі функцій організму за МКФ), але в кінцевому результаті повинні відображатися в здатності клієнтів/пацієнтів брати участь у бажаних ними заняттях. Цільові результати в ерготерапії можна відобразити таким чином:

- Виконання занять
- Профілактика
- Здоров'я і благополуччя
- Якість життя
- Участь
- Компетентність у заняттєвих ролях
- Добробут
- Заняттєва справедливість

Об'єктивні результати – це вимірювані та відчутні аспекти покращення виконання занять. Вимірювання результатів іноді здійснюється за допомогою стандартизованих інструментів оцінки (outcome measures), що дозволяє відобразити результати в змінах у цифрових даних. Ці дані кількісно характеризують реакцію клієнта/пацієнта на втручання таким чином, щоб їх могли використовувати всі зацікавлені сторони.

Забезпечуючи клієнтоорієнтований підхід, ерготерапевти інтегрують у процес оцінювання суб'єктивну думку клієнта/пацієнта щодо його сприйняття власного фізичного, психічного чи соціального здоров'я та благополуччя, власних можливостей, обмежень, потреб і пріоритетних цілей. Ця інформація не повинна бути замінена інтерпретацією фахівця чи іншої особи: показники покращення настрою, впевненості, ігрової активності, зменшення болю, оцінки ефективності батьківства завдяки кращому розумінню поведінки дитини тощо. Відповідні інструменти дають змогу оцінити стан здоров'я, повідомлений клієнтом/пацієнтом, у фізичному, психічному та соціальному вимірах.

momentum
wheels for humanity

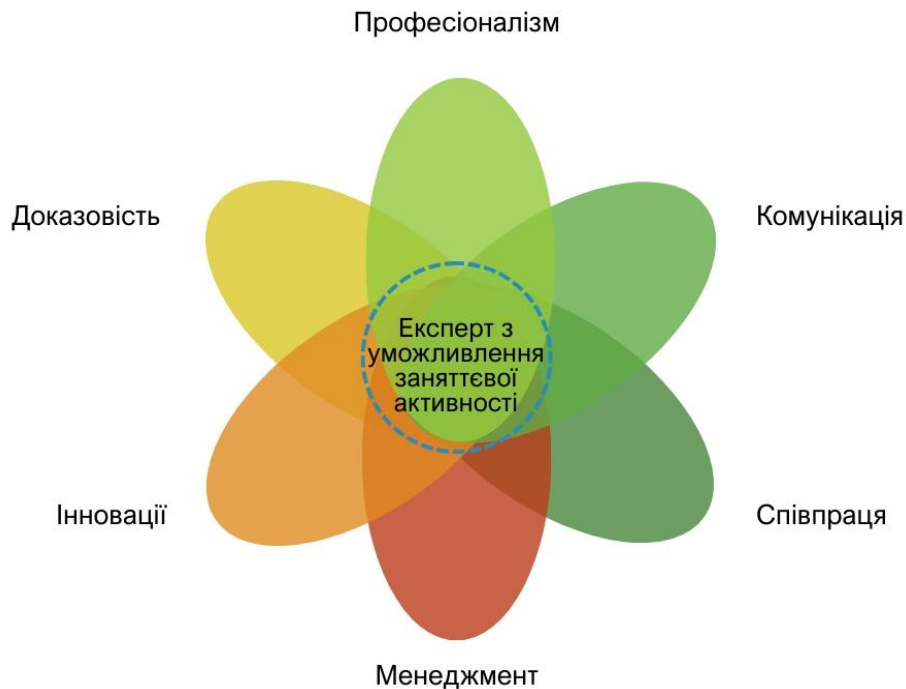

Крім того оцінювання може охоплювати думку батьків, опікунів, доглядальників та інших осіб, залучених до догляду, зокрема щодо змін якості життя, навантаження на доглядальника, залученості до підтримувальних рутин і здатності забезпечувати безпечне середовище.

На рівні громад чи популяції, результати можуть бути направлені на промоцію здоров'я, заняттєвої справедливості та самоадвокації, підвищення медичної грамотності, інтеграції та проживання в громаді, безбар'єрності, а також доступу до послуг. Як і на індивідуальному рівні, вони фокусуються на виконанні занять, залученні та участі. Прикладами результатів адвокаційних втручань можуть бути наступні: створення доступних дитячих майданчиків, покращення доступності виборчих дільниць.

Навички та компетенції ерготерапевта

Унікальною засадою ерготерапії є заняттєва орієнтованість та заняттєва спрямованість, яка проявляється у застосуванні доказових процесів, зосереджених на заняттєвій активності клієнта/пацієнта (самообслуговуванні, продуктивності, дозвіллі) як засобі втручань і способі досягнення результатів. У такий спосіб ерготерапевти втілюють свою ключову компетентність та роль **експерта з уможливлення заняттєвої активності (expert in enabling occupation)**. Відповідно до цієї ролі ерготерапевти використовують знання про заняттєву активність, аналіз виконання занять та заняттєву участь у процесі надання клієнтоорієнтованих послуг, що базуються на доказах. Пріоритети, цінності та бачення клієнта/пацієнта обов'язково враховуються із повагою до різноманітності особистих факторів. Послуги розробляються індивідуально з урахуванням контексту, мають цілісний характер і залишаються гнучкими, щоб відповідати змінним умовам заняттєвої активності, особистим обставинам клієнта та середовищу, а також особливостям контексту надання послуг.

Діаграма 4. Сфера ключових компетентностей ерготерапевта

Роль експерта з уможливлення заняттєвої активності (expert in enabling occupation) базується на ключових компетентностях ерготерапевта, які охоплюють наступні аспекти (див. *Діаграма 4. Сфера ключових компетентностей ерготерапевта*):

- 1) **Комунікація.** Ефективна комунікація є основою професійної діяльності ерготерапевта. Спілкування з клієнтами/пацієнтами, їхніми родинами, членами мультидисциплінарної команди, іншими фахівцями та зацікавленими особами відбувається усно, письмово, невербально та через електронні засоби. Комунікація ерготерапевта виходить за рамки простого обміну даними, оскільки передбачає посередництво, спільне прийняття рішень, розширення розуміння потреб клієнтів/пацієнтів та допомогу у розв'язанні складних ситуацій, вимагаючи при цьому адаптивної майстерності.
- 2) **Співпраця.** Ефективна професійна діяльність ерготерапевта вимагає

momentum
wheels for humanity

компетентності у побудові ефективних партнерських стосунків на засадах клієнтоорієнтованості. Ерготерапевт налагоджує результативну взаємодію з усіма ключовими зацікавленими сторонами: клієнтами/пацієнтами, їхнім оточенням, фахівцями та організаціями шляхом спільного ухвалення рішень, що забезпечує максимальну участь клієнтів/пацієнтів у заняттєвій активності та досягнення терапевтичних цілей. Ерготерапевти співпрацюють у міжпрофесійному та внутрішньо професійному середовищі, за потреби очолюючи процес або розподіляючи відповідальність з іншими фахівцями та представниками громади.

- 3) **Менеджмент.** Ерготерапевт повинен уміти організовувати свій робочий час та робоче навантаження, визначати пріоритетні завдання та підтримувати ефективність і раціональність усіх етапів практичної діяльності, забезпечуючи безперервність і високу якість наданих послуг. Управлінські навички ерготерапевта також вимагають уміння раціонально використовувати ресурси, оцінювати результативність і економічну доцільність послуг і програм та звітувати щодо результатів програм і послуг, спрямованих на заняттєву участь клієнтів/пацієнтів. Для попередження професійного вигорання, ерготерапевти повинні дбати про баланс між особистими та професійними потребами. У внутрішньо- та міжпрофесійній взаємодії ерготерапевти організовують супервізії, підтримку та наставництво колег, допоміжного персоналу й інших членів мультидисциплінарної команди.
- 4) **Інновації.** Ерготерапевти, як ініціатори змін, виступають адвокатами інтересів клієнтів/пацієнтів, спільно з ними ініціюючи та впроваджуючи інноваційні й креативні рішення, що ведуть до позитивних трансформацій у програмах, послугах та суспільстві. Задоволення заняттєвих потреб клієнтів/пацієнтів часто вимагає системних змін та співпраці із зацікавленими особами різних рівнів як у системі охорони здоров'я, так і у

momentum
wheels for humanity

сфері освіти та соціальної політики.

- 5) **Доказовість.** Ерготерапевти спираються на найкращі докази та найкращі практики з наукових досліджень, а також беруть участь у створенні, поширенні, впровадженні та адаптації нових знань у власну професійну практику. У процесі прийняття професійних рішень ерготерапевти використовують критичний аналіз, рефлексію та постійне вдосконалення. Центральне місце у професійній діяльності ерготерапевта займає навчальна діяльність і освіта клієнтів/пацієнтів, їхніх родин, мультидисциплінарної команди та інших зацікавлених осіб.
- 6) **Професіоналізм.** Ерготерапевти є автономними фахівцями, які контролюють і коригують власні можливості та межі професійної діяльності. Професійна діяльність ерготерапевтів керується етичними кодексами й високими стандартами поведінки, що охоплюють добросовісність, альтруїзм, повагу до різноманіття, критичне мислення та сприяння здоров'ю та добробуту клієнтів/пацієнтів. Практична діяльність ерготерапевтів вимагає безперервного професійного розвитку, дотримання законодавчих норм і стандартів, а також безпеки клієнта/пацієнта.

Контексти та середовища професійної діяльності

Ерготерапевти працюють з людьми будь-якого віку, в різних ролях та умовах - від безпосередньої клінічної практики до менеджменту, освіти та наукових досліджень. Це підкреслює універсальність професії та здатність ерготерапевтів адаптовувати свою практику під потреби населення.

Найбільш поширеними умовами надання ерготерапевтичних послуг є:

- **Заклади охорони здоров'я**

momentum
wheels for humanity

- Стаціонарні умови надання послуг: ерготерапевтичні послуги для пацієнтів у гострому та післягострому періоді від передчасно народжених дітей до осіб похилого віку.
- Амбулаторні умови надання послуг: ерготерапевтичні послуги для пацієнтів у післягострому та довготривалому періоді.
- Центри надання первинної медичної допомоги: роль ерготерапевта в центрах первинної медичної допомоги полягає в тому, щоб працювати разом із лікарями та медсестрами над управлінням хронічними станами і профілактикою зменшення зайняттєвої участі.
- **Домашнє середовище** (home-based services): ерготерапевти у домашніх умовах навчають родину та клієнта/пацієнта безпечним способам виконання повсякденних занять, рекомендують допоміжні засоби (наприклад, стільці для душу, поручні) та здійснюють модифікацію помешкання для підвищення безпеки і доступності.
- **Громади** (community-based services): ерготерапія в громаді охоплює широкий спектр послуг поза закладами охорони здоров'я; у громаді ерготерапевти реалізують програми профілактики (падінь у літніх людей, підтримки осіб із хронічними хворобами), проводять освітні ініціативи та тренінги для груп населення (наприклад, навчання навичкам самостійного життя для молоді з інвалідністю), співпрацюють з громадами для створення інклюзивного середовища.
- **Заклади психічного здоров'я** (mental health): послуги надаються у психіатричних лікарнях, реабілітаційних центрах для людей із психічними розладами, центрах ментального здоров'я та закладах підтриманого проживання; ерготерапевти залучають клієнтів/пацієнтів до значущих, та пріоритетних для них занять та соціальної активності, сприяють структуруванню розпорядку дня, що підтримує одужання та реінтеграцію.

momentum
wheels for humanity

- **Паліативна допомога:** ерготерапевти оцінюють і мінімізують функціональні обмеження клієнтів/пацієнтів та допомагають зберегти якість життя попри прогресування захворювання; завдання ерготерапевта – дати людині можливість займатися тим, що для неї важливо (наприклад, спілкування, хобі), настільки, наскільки це можливо на пізніх стадіях хвороби, а також підтримати родину у процесі догляду та наближення до кінця життя.
- **Раннє втручання:** ерготерапевти надають послуги раннього втручання, щоб підтримати розвиток немовлят та дітей раннього віку з порушеннями розвитку або ризикам їх виникнення і допомогти їхнім родинам; такі послуги часто здійснюються у природному контексті дитини, що може охоплювати різні середовища її життєдіяльності.
- **Заклади освіти:** ерготерапевти можуть працювати в інклюзивно-ресурсних центрах, у закладах дошкільної освіти, шкільної освіти, вищої освіти та інших освітніх осередках, надаючи послуги дітям різного віку та дорослим для максимального їх залучення в освітній процес.

Хоча загальна практика ерготерапії охоплює широкий спектр послуг, ерготерапевти також можуть спеціалізуватися на більш вузьких напрямках, щоб надавати високоякісну та індивідуалізовану допомогу, задовольняючи специфічні потреби клієнтів/пацієнтів. Цей перелік неповний, оскільки професія постійно розвивається, а практика надання спеціалізованих ерготерапевтичних послуг залежить від культурних особливостей та загального контексту розвитку ерготерапії в країні. До спеціалізованих ерготерапевтичних послуг належать:

- **Професійна реабілітація (vocational rehabilitation):** повернення до праці є історичним ядром ерготерапії та одним із ключових напрямів практики; ерготерапевти використовують свої унікальні навички заняттєвого аналізу та врахування взаємодії людини з оточуючим середовищем для її

momentum
wheels for humanity

підтримки у поверненні до праці; ерготерапевти здійснюють цілісне оцінювання особи, аналізують робочі завдання та середовище, визначають вплив стану здоров'я та виконання робочих завдань, адаптують способи виконання завдань та облаштовують робоче середовище.

- **Повернення до водіння** (driving rehabilitation): ерготерапевти можуть спеціалізуватися на допомозі особам у відновленні навичок водіння та мобільності в громаді; ерготерапевт проводить оцінку здатності до керування автомобілем, за необхідності рекомендує адаптацію автомобіля і навчає людину безпечно користуватися ними; потребує додаткового спеціалізованого навчання.
- **Асистивні технології** (assistive technology): підбір та використання допоміжних засобів є невід'ємною частиною ерготерапевтичної практики; ерготерапевти мають компетенцію в проектуванні, виготовленні, підборі, налаштуванні та навчанні використанню допоміжних засобів - від простих допоміжних засобів до високотехнологічного обладнання.
- **Облаштування домашнього середовища:** модифікація житлового простору задля підвищення безпеки, доступності та самостійності людини у повсякденних заняттях; включає оцінювання середовища, визначення бар'єрів та ризиків, підбір індивідуальних рішень, зокрема допоміжних засобів, та навчання користуванню модифікованим простором, засобами і новими стратегіями виконання занять.
- **Терапія кисті** (hand therapy): спеціалізований напрям реабілітації верхньої кінцівки в ерготерапевтичній практиці; напрям об'єднує принципи ерготерапії та фізичної терапії, поєднуючи ґрунтовні знання анатомії кисті, зап'ястя та передпліччя з розумінням їх функцій та діяльністю людини; потребує поглибленого вивчення і зазвичай є окремою спеціалізацією.
- **Ортезування** (splinting/orthotics): ерготерапевти компетентні у виготовленні ортезів з низькотемпературного пластику, які

momentum
wheels for humanity

використовуються для підтримки, корекції функцій кінцівок, або сприяють функціональному залученню кінцівок до виконання повсякденних занять; ортезування не є окремою послугою, це частина комплексної допомоги під час терапії.

- **Сенсорна інтеграція** (sensory integration): сенсорно-інтегративні втручання спрямовані на покращення обробки мозком сенсорної інформації у людей, що мають сенсорні дисфункції; метод найбільш поширений у педіатричній практиці, проте використовується і з дорослими; зазвичай потребує додаткового навчання.
- **Терапія годування** (feeding therapy): напрям роботи, спрямований на підтримку та розвиток навичок вживання їжі, пиття та безпечного ковтання, з урахуванням сенсорних, моторних і поведінкових аспектів; включає позиціонування, підбір необхідних допоміжних засобів, модифікацію консистенції їжі та способів її подачі, тренування орально-моторних навичок; часто здійснюється в рамках роботи міждисциплінарної команди у співпраці з терапевтом мови і мовлення, педіатром, хірургом та іншими фахівцями, що забезпечує комплексний підхід до вирішення проблеми.

Автономія ерготерапевтів

Ерготерапевти - автономні фахівці у сфері охорони здоров'я, які працюють з окремими особами, групами осіб та громадами в різних умовах, сприяючи участі в заняттях, що надають життю цінності та сенсу. В Україні ерготерапевти мають здобути освіту другого (магістерського) рівня відповідно до затверджених стандартів. Поглиблення знань та компетентностей відбувається шляхом здійснення безперервного професійного розвитку, проходження післядипломних програм/спеціалізацій та самоосвіти.

momentum
wheels for humanity

Ерготерапевти самостійно управляють своєю професійною діяльністю, використовують професійне мислення та ухвалюють рішення на основі доказів стосовно проведення оцінювання, планування та реалізації ерготерапевтичних втручань та оцінки результатів наданих послуг. Ерготерапевти мають право прямого доступу (direct access) до клієнтів/пацієнтів, що дозволяє їм самостійно визначати доцільність і формат надання послуг без постійного зовнішнього нагляду, працюючи як у складі мультидисциплінарної реабілітаційної команди, так і надаючи реабілітаційну допомогу самостійно відповідно до мети.

Взаємодія та співпраця

При наданні кваліфікованих послуг ерготерапевти застосовують різноманітні моделі організації роботи, серед яких ключову роль відіграють внутрішньо професійна та міжпрофесійна співпраця. Ерготерапевти можуть надавати послуги у різних типах командної роботи: мультидисциплінарній, міждисциплінарній та трансдисциплінарній. Вкрай важливо підтримувати ефективну комунікацію з клієнтами/пацієнтами та усіма залученими фахівцями, щоб забезпечити узгоджений підхід на всіх етапах ерготерапевтичного процесу. До таких учасників можуть належати як представники самої професії – наприклад, ерготерапевт і асистент ерготерапевта, представники клієнта/пацієнта (сам клієнт/пацієнт, його родина, опікуни, доглядальники), представники інших професій у сфері реабілітації (лікарі фізичної та реабілітаційної медицини, фізичні терапевти, терапевти мови та мовлення, фахівці з протезування-ортезування, медичні сестри з реабілітації, соціальні працівники), представники інших професій сфери охорони здоров'я, соціального захисту, освіти.

Ерготерапевти відіграють важливу роль не лише у безпосередній роботі з клієнтами/пацієнтами, а й у формуванні сприятливого середовища та розвитку професії на системному рівні. Це вимагає активної та стратегічної взаємодії з різними інституціями (громадськими організаціями, професійними спілками та

momentum
wheels for humanity

асоціаціями, органами державного та місцевого управління). Така розширена взаємодія дозволяє ерготерапевтам не лише надавати високоякісні послуги на індивідуальному рівні, але й активно впливати на створення більш інклюзивного та підтримуючого середовища для всіх людей, що потребують реабілітації та підтримки участі у значущих заняттях.

Взаємодія ерготерапевта з асистентом ерготерапевта

Ерготерапевт відповідає за всі аспекти надання ерготерапевтичних послуг і за їх безпеку та ефективність. Натомість асистент ерготерапевта надає послуги під керівництвом, прямим/непрямим наглядом і у партнерстві з ерготерапевтом. Ерготерапевт може делегувати асистенту ерготерапевта виконання втручань, елементів оцінювання, збору і документування інформації, але ерготерапевт зберігає відповідальність за клінічне мислення, інтерпретацію результатів оцінювання, формування/зміну плану втручань, досягнення цілей та рішення про виписку.

Використані джерела

1. American Occupational Therapy Association. (2021). Occupational Therapy Scope of Practice. *The American Journal of Occupational Therapy*, 75(Supplement_3), 7513410020. <https://doi.org/10.5014/ajot.2021.75S3005>
2. American Occupational Therapy Association. (2020). Occupational Therapy Practice Framework: Domain and Process (Fourth Edition). *The American Journal of Occupational Therapy*, 74(Supplement_2), 7412410010p1–7412410010p87. <https://doi.org/10.5014/ajot.2020.74S2001>
3. American Occupational Therapy Association. (2014). Guidelines for Supervision, Roles, and Responsibilities During the Delivery of Occupational Therapy Services. *The American Journal of Occupational Therapy*, 68(Supplement_3), S16–S22. <https://doi.org/10.5014/ajot.2014.68S03>
4. American Occupational Therapy Association. (2021). Standards of Practice for Occupational Therapy. *The American Journal of Occupational Therapy*, 75(Supplement_3), 7513410030. <https://doi.org/10.5014/ajot.2021.75S3004>

momentum
wheels for humanity

5. Canadian Association of Occupational Therapists. (2012). Profile of Practice of Occupational Therapists in Canada. <https://caot.ca/document/3653/2012otprofile.pdf>
6. ACOTRO, ACOTUP, & CAOT. (2021/2024). Competencies for Occupational Therapists in Canada. https://acotro-acore.org/sites/default/files/uploads/ot_competency_document_en_hires.pdf
7. World Federation of Occupational Therapists. (2023). Occupational Therapy - Professional Autonomy. <https://wfot.org/resources/occupational-therapy-professional-autonomy-1>
8. World Federation of Occupational Therapists. (2024). Occupational Therapy and Primary Care. Position Statement. <https://wfot.org/resources/occupational-therapy-and-primary-care>
9. World Federation of Occupational Therapists. (2022). Guiding Principles for Competency in Occupational Therapy. <https://wfot.org/resources/guiding-principles-for-competency-in-occupational-therapy>
10. World Federation of Occupational Therapists. (2019). Occupational Therapy and Rehabilitation. Position Statement. <https://wfot.org/resources/occupational-therapy-and-rehabilitation>
11. Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» від 3 грудня 2020 року № 1053-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
12. Постанова Кабінету міністрів України «Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я» від 3 листопада 2021 р. № 1268. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-2021-%D0%BF#n262>
13. Мангушева О.С. (2018). Заняттєва активність та її компоненти: визначення ключових термінів ерготерапії як окремої науково обґрунтованої професії. *Спортивна медицина, фізична терапія, ерготерапія*. DOI:10.32652/spmed.2018.2.54-61
14. ГО «Українське товариство ерготерапевтів». (2019). Визначення ерготерапії. Позиційна заява. <https://ergo-ukraine.com.ua/resources/pozicijna-zayava-viznachennya-ergoterapiji>
15. ГО «Українське товариство ерготерапевтів». (2024). Ерготерапія та асистивні технології. Позиційна заява. <https://ergo-ukraine.com.ua/resources/ergoterapiya-ta-asistivni-tehnologiji>
16. ГО «Українське товариство ерготерапевтів». (2023). Роль ерготерапії у сфері психологічної реабілітації в Україні. Позиційна заява. <https://ergo-ukraine.com.ua/resources/pozicijna-zayava-ukrayinskogo-tovaristva-ergoterapevtiv-ergoterapiya-ta-psihihne-zdorov-ya>
17. Мангушева О.О. (2021). Короткий термінологічний словник ерготерапії. ГО «Українське товариство ерготерапевтів». <https://ergo-ukraine.com.ua/resources/korotkij-terminologichnij-slovník-ergoterapiji>